

HENRI TUOMINEN

9.9.2023

Taideyliopiston Kuvataideakatemia

Kuvataiteen maisterin opinnäyte

# KUOLINPESÄ

Maalauksia

Ohjaajat: Elina Merenmies, Hannaleena Heiska

Tarkastajat: Juha-Heikki Tihinen, Jukka Korkeila

**TAIDE-  
YLIOPISTO**

**✕ KUVATAIDEAKATEMIA**

*Minulla on varhainen muisto lapsuudestani. Istun keittiön lattialla ja tarkkailen äitiäni. Hän maalaa öljymaalilla keittiön pöydän ääressä työpäivän jälkeen. Minuun jäi itämään jotain.*

## TIIVISTELMÄ

Kuvataiteen maisterin lopputyöni koostuu kolmesta 190 cm x 140 cm kokoisesta öljyvärimaalauksesta ja kirjallisesta osasta. Maalaukset olivat esillä 6.5–4.6.2023 Kuva/Tilagalleriassa osoitteessa Sörnäisten Rantatie 19, 00530 Helsinki.

Lopputyönäyttelyni teokset on maalattu öljymaaleilla, ja lisäksi teoksissa näkyy hieman luonnostelussa käytettyä pastelliliitua. Maalaussarjan voi ajatella yhtenä kolmiosaisena teoksena tai kolmena erillisenä, itsenäisenä maalauksena. Viime aikoina olen ollut kiinnostunut triptyykistä, saman aiheen esittämisestä useasta eri kulmasta. En ollut aikaisemmin tehnyt vastaavaa moniosaista teosta. Samankokoiset pohjat tarjoavat mukavat raamit työlle.

Lopputyömaalausteni aiheena on puutarha, ihmisen luonnosta kulttuurin tuotteeksi muovaama, rajaama ja kontrolloima intiimi pihapiiri, jossa kukaan ei enää tee pihatöitä eikä liiku, kun asukkaat ovat kuolleet. Olen kuvannut lähdemateriaalia maalauksiini keväällä 2022 kuolleiden vanhempien rivitaloasunnon etu- ja takapihalta. Lopputyöni keskiössä ei kuitenkaan ole vanhempien kuolema, vaan abstrahoidut, ekspressiiviset teokset, jotka käsittelevät alkamisen, kasvun, päättymisen ja jatkuvuuden isoja teemoja arkisen pienessä mittakaavassa.

Pienet ja arkiset asiat toivat mieleeni paljon muistoja ja tunteita. Ihminen oli läsnä tilassa esineiden ja kasvien kautta. Puut, varsinkin lehtipuut, ovat kiinnostavia lähtökohtia maalauksille, koska niissä on jotain oliomaista. Jokainen on oma yksilönsä. Kesäisin puut näyttävät minulle ainoastaan puina, vihreänä lehtimassana. Syksyllä ne muuttuvat joksikin muuksi, kummallisiksi rankamaisiksi olennoiksi. Ne ovat herkullinen piirustus- ja maalauskohte.

Käsittelen tilan ja vallan suhdetta usein yksityisen tilan kautta. Yksityinen tila on kuitenkin yhteydessä rakenteelliseen, yhteiskunnalliseen tilaan, tila ja arkkitehtuuri eivät ole koskaan neutraaleja. Tilajärjestelyt ovat usein myös sukupuolittuneita ja sukupuolittavia.<sup>1</sup> Maalausteni sisältö liittyy usein julkisen ja yksityisen suhteeseen, mutta teosteni ilmaisu ammentaa 1800-luvun alun taiteesta ja toisaalta ekspressiivisen maalaustaiteen perinteestä. Ajattelen, että taiteessa on hyvä olla jokin nyrjäytys, kontrasti tai outous, joka kumpuaa jostain muusta kuin loogisesta ajattelusta. Halusin maalata näkymäni tavalla, jossa tila on osittain paljastava ja osittain viitteellinen. Toisinaan

---

<sup>1</sup> Saarikangas 1998, 259.

käytän valokuvaa lähteenä, joskus toimin pelkästään muistini varassa. Koen kiinnostavaksi ja vapauttavaksi tehdä tavallisesta ja arkisesta omanlaiseni tulkinnan. Viime aikoina olen ollut kiinnostunut mitättömän ja tavanomaisen ylevöittämisestä.



Lopputyömaalaukseni Kuva/Tila-galleriassa keväällä 2023. Teokset vasemmalta oikealle Puu 3, Puu 1, Puu 2. Kuva: Petri Summanen.

## ALUKSI

Kuvataiteen maisterin lopputyöni koostuu kolmesta öljyvärimaalauksesta ja kirjallisesta osasta. Maalaukset olivat esillä 6.5–4.6.2023 Kuva/Tila-galleriassa osoitteessa Sörnäisten Rantatie 19, 00530 Helsinki.

**Lopputyönäyttelyn teokset:** *Puu 1*, öljy kankaalle, 190 cm x 140 cm, 2023.

*Puu 2*, öljy kankaalle, 190 cm x 140 cm, 2023.

*Puu 3*, öljy kankaalle, 190 cm x 140 cm, 2023.

Lopputyönäyttelyni teokset on maalattu öljymaaleilla, ja lisäksi teoksissa näkyy hieman luonnostelussa käytettyä pastelliliitua. Maalaussarjan voi ajatella yhtenä kolmiosaisena teoksena tai kolmena erillisenä, itsenäisenä maalauksena. Viime aikoina olen ollut kiinnostunut triptyykistä, saman aiheen esittämisestä useasta eri kulmasta. En ollut aikaisemmin tehnyt vastaavaa moniosaista teosta. Samankokoiset pohjat tarjoavat mukavat raamit työlle.

Lopputyöprojektini lähtökohta on henkilökohtainen. Aikaisemmin olen halunnut saada teokseni aina jonkin ajankohtaisen, yhteiskunnallisen teeman alle. Koen, että tämä on osaltaan rajoittanut ilmaisuani. Koetin lopputyönäyttelyni teoksissa lähestyä maalausta itselleni uudella tavalla. Uskon kuitenkin, että teoskokonaisuudestani löytyy yhteiskunnallisia ja kantaa ottavia elementtejä ilman että kantaaottavuus on täysin ilmeistä.

Huomasin, että kuolinpesän takapihalla oli vähemmän hyönteisiä ja lintuja kuin lapsuudessani. Minne varpuset ja muut pikkulinnut ovat kadonneet? Siilejäkään ei enää näkynyt. Aiemmin talvisin oli paljon lunta ja pakkasta, nyt syksyt vain jatkuvat eikä kunnollisia talvia enää ole. Rivitaloalueen lähipuroissa oli ennen sammakonkutua, mutta ei enää. Maalausteni voi ajatella epäsuorasti käsittelevän myös luonnon saastumista, lajien monimuotoisuuden katoamista, ihmisen ja toislajisten eläinten välistä suhdetta ja ilmastonmuutosta. Henkilökohtaisessa lähtökohdasta huolimatta taiteen on mielestäni hyvä käsitellä myös yhteiskunnallisia ongelmia, mutta sen ei kuitenkaan tulisi muuttua tympeän osoittelevaksi ja moralisoivaksi.

Tässä tekstissä avaan maisterilopputyönäyttelyni teosten lähtökohtia, tekoprosessia ja sisältöjä. Kirjoitan myös ajatuksiani muista maalauksistani, jotka liittyvät suoraan sisällöltään lopputyönäyttelyni teemaan ja jotka on tehty ajallisesti lähellä sitä. Kerron myös hieman taiteellisen työskentelyni jatkosta lopputyöni jälkeen. Kuvan Kevät -näyttelyn teoksissa olen pyrkinyt haastamaan aikaisempaa taiteen tekemisen tapaani. Yksi syy maisteriopintoihin hakeutumiselleni oli se, että halusin muuttaa omaa aiempaa työskentelyäni monipuolisemmaksi.

## AJATUS LOPPUTYÖSTÄ

Seisoin kuolleiden vanhempieni huoneiston takapihalla ja katsoin omenapuiden rankoja. Puissa oli jotain ylevää ja kammottavaa. Lopputyöteoksissani olen pyrkinyt käsittelemään maalausteni avulla jotain tiedostumatonta omien henkilökohtaisten kokemusteni pohjalta. Tiedostumaton on jotain

mikä liittyy yleisesti ja perustavanlaatuisesti taideteokseen, mutta ei ole suoraa nähtävissä teoksessa vaan herättää esimerkiksi ruumiillisia tuntemuksia, lumoutumista, jännitteellisyyttä ja muistikuvien palautumista.<sup>2</sup> Haluan maalata teokseni tavalla, jossa maalaus ei välittömästi paljasta itseään katsojalle ja että teoksessa olisi jotain kummaa, arvoituksellista ja ambivalenttia.

Lopputyöni sai alkunsa dramaattisista tapahtumista, kun molemmat vanhempani kuolivat kevättalvella 2022. Jouduin viettämään paljon aikaa vanhempieni asunnossa, kun selvitin heidän asioitaan. Vanhempieni ollessa poissa huomasin, että arkiset esineet muuttuivat latautuneiksi, ja erityisesti talon takapihan pensaat ja omenapuut kiinnittivät huomioni. Puissa ja pensaissa on talvisin jotain olion kaltaista. Yhden määritelmän mukaan oliot ovat muokattavissa olevaa ainetta.<sup>3</sup> Tämä määritelmä kattaa niin elollisen kuin elottomankin luonnon, ja ajattelen että puutarhan puut ovat muokattua luontoa. Katsellessani vanhempieni puutarhaa sen puut ja pensaat näyttäytyivät minulle surumielisinä, mitä vasta koettu menetys korosti. Myöhemmin samana keväänä aloin miettiä puutarhaa teemana, samoin taloa, kotia ja perhettä. Lehtensä pudottaneissa puissa on jotain uhkaavaa, jopa hirviömäistä. Perhe-elämäkin voi olla kaikkea muuta kuin onnellista. Suljetussa kotipiirissä, neljän seinän sisällä, voi tapahtua hirveyksiä, joita vain pihan puut mykkinä todistavat.

Teosteni lähtökohtana ovat vanhempieni asunnon takapihan omenapuut. Omenatarhoissa puut leikataan mataliksi, jotta niistä on helppo korjata sato. Tarhojen puut myös näyttävät lähes samanlaisilta. Luonto on pantu kuriin, muokattu ihmisen halun mukaiseksi, ihmisen tarpeita tyydyttämään. Kuolinpesän takapihan omenapuut taas olivat kasvaneet kummallisen epäsymmetrisesti, ilmeisesti siitä syystä, että puiden leikkaaminen oli aloitettu liian myöhään. Ne olivat herkullisia piirustus- ja maalauskohteita. Puut ovat kuitenkin melko tavanomainen aihe, ja koin, että maalauksiin piti luoda jonkinlainen nyrjäytys värien ja maalaustavan avulla. Niinpä maalasin puut sinisiksi, kun yleensä taustalla oleva taivas maalataan siniseksi. Sain tällä tavalla maalauksiini tilallista outoutta. Puut eivät ole oikein kiinnittyneitä mihinkään vaan leijuvat jossain kummallisessa tilassa.

Takapiha on kiinnostava aihe, koska se on luonnon ja kulttuurin välissä, ihmisen muokkaama ja hallitsema rajattu tila. Teoksissani on henkilökohtainen ulottuvuus, mutta maalausteni voi ajatella käsittelevän myös esimerkiksi ilmastonmuutosta tai murenemisen ja hajoamisen pelkoa. Haluan tehdä teokseni niin, että ne toimivat usealla tasolla samanaikaisesti.

---

<sup>2</sup> Haapala, 2011, 22.

<sup>3</sup> Heidegger 1996, 24.

David Hintonin ohjaamassa taiteilijadokumentissa taidemaalari Francis Bacon kuvasi omaa työskentelytapaansa sanomalla ”I work much better in chaos” ja ”Chaos for me breeds images”. Jopa hänen työhuoneensa oli kaoottisen näköinen: pieni, ahdas, täynnä taiteilijatarvikkeita, maalarättejä, kirjoja, valokuvia. Bacon luonnehti itseään figuratiiviseksi maalariksi ja sanoi, että ainoat hänen maalaamansa abstraktit teokset ovat syntyneet, kun hän on kokeillut maalisävyjä sutimalla niitä työhuoneen seinään. Bacon totesi: ”I believe in deeply ordered chaos.” Hän puhui maalauksen sisäisestä kaaoksesta ja järjestyksestä, jossa alitajunnan tuntemattomasta syvästä merestä kumpuavat merkit pitää pystyä jalostamaan hallittuun muotoon.<sup>4</sup> Maalasin lopputyöni teokset ekspressiivisesti, mutta samalla halusin, että maalaustekniikkani olisi hallittu. Ekspressiivinen maalaus voi pahimmillaan olla vain laiskaa sohimista, jossa alitajunnasta nousevia jälkiä ei ole pystytty viemään maalauskankaalla pidemmälle, vaan maalauspinta on täytetty maneerisella ja lepsulla elemaalauksella. Jäljet voivat olla herkullisia, mutta minusta vaarana on usein, että se on vain helppo tehokeino.

Tein lopputyömaalaukseni tavalla, jossa olen pyrkinyt miettimään maalauksen sisäistä dynamiikkaa. Teosteni eri osat ja pinnat on maalattu eri tempolla. Monesti käy niin, että joudun pyyhkimään kaiken maalin pois kankaalta ja aloittamaan alusta. Metodi on riskialtis, mutta onnistuessaan palkitseva. Otin lisäksi lopputyöteoksiini mukaan piirustuksellisia elementtejä. Ajattelen, että maalaaminen ja piirtäminen ovat loppujen lopuksi aika samankaltaisia ilmaisumuotoja, ja ne voivat ruokkia toisiaan. Lopputyöprosessin aikana löysin uudestaan Sennelierin valmistamat öljyväripuikot. Pastelliliiduilla saa hienoa jälkeä, mutta viivan intensiteetti jää vaisuksi. Öljyväripuikoilla viivasta saa muhevan voimakasta.

Lopputyömaalaukseni on nimetty yksinkertaisesti ja lakonisesti. En halua ohjata katsojaa liikaa johonkin tiettyyn tulkintaan. Joskus aiemmin olen yrittänyt keksiä maalauksilleni runollisia nimiä, mutta ne ovat tuntuneet teennäisiltä.

---

<sup>4</sup> Bacon, 1988.





*Puu I*, öljy kankaalle, 190 cm x 140 cm, 2023. Kuva: Henri Tuominen.



## KAMMOTTAVASTA

*Muisto lapsuudestani: Kotitalon ulko-oven himmennetyin lasin läpi näkyi tumma miehen hahmo, joka lähestyi ovea. Juoksin piiloon sohvan taakse. Oveen ei koputettu.*

Sigmund Freud analysoi *kammottavan* käsitettä vuonna 1919 julkaistussa artikkelissaan *Das Umheimliche*, jossa hän käsittelee E. T. A. Hoffmannin kirjoittamassa kokoelmassa *Yökappaleita* (saksankielinen alkuperäisteos *Nachtstücke* julkaistu 1817) julkaistua fantasiakertomusta *Nukkumatti*. Saksan kielen sana *heimlich* merkitsee tuttua, kodikasta, myöhemmin salaista ja sana *heimlich* tuttua, kodikasta, syntyperäistä. *Unheimlich* on näiden vastakohta, mutta kammottavasta ei tee kammottavaa vain se, että se ei ole tuttua ja tunnettua. Jokin uusi voi herättää pelkoa mutta ei suinkaan kaikki. Freudin mukaan kammottava johtaa takaisin *animismiksi* nimitettyyn maailmankuvaan, jossa maailma on täynnä henkiolentoja, jossa vallitsevat ajatusten kaikkivoipaisuus ja maagiset tekniikat ja ihmisissä ja esineissä asustaa taikavoimia (*mana*).<sup>5</sup>

Toisinaan kuulen, että maalauksiani pidetään kammottavina. Yhden määritelmän mukaan ihminen pitää kammottavana asioita, jotka herättävät tunteen outoudesta, vieraudesta, jostain tuntemattomasta. Jostakin, mitä on vaikea hahmottaa, määritellä, nimetä, luokitella; jostakin, mikä häiritsee eikä mahdu luonnolliseen järjestykseen tai rationaalisuuden rajoihin. Entäpä jos tuttu, turvallinen, kotoisa näyttäytyykin yhtäkkiä kauhistuttavana? Voidaan myös ajatella, että asiat, jotka halutaan pitää kätkeytyneinä ja poissa näkyvistä herättävät ihmisessä kauhua, kun ei toivottu asia on paljastunut.<sup>6</sup> Vanhempieni asuntoa ja pihaa läpikäydessäni pelkäsin, että asunnosta ja pihalta sulavan jääpeitteen ja lumen alta paljastuu hirveyksiä. Todellinen kauhu liittyy minusta usein arkiseen elettyyn elämään ja kätkeytyneinä, torjuttuna ja piilossa pidetyn paljastumiseen.

Freud kirjoittaa: ”Kaikkein kammottavinta monille ihmisille on se, mikä on yhteydessä kuolemaan, kuolleisiin ruumiisiin ja vainajien paluuseen, henkiin ja aaveisiin.”<sup>7</sup> Läheisen ruumis muistuttaa kaiken kuolevaisuudesta ja vääjäämättömästi omallekin kohdalle tulevasta kuolemasta. Isäni löydettiin kotitalonsa sohvalta kuolleena. En pystynyt enää istumaan sohvalla, ehkä jostain pelosta ja kunnioituksesta johtuen. Nyky-yhteiskunnassa kuoleminen ja kuolema on etäännytetty ja siivottu pois näkyvistä sairaaloihin ja hoitolaitoksiin. Luterilaisessa perinteessä tai uskonottomissakaan

---

<sup>5</sup> Freud, 2016, 243–246, 251–252.

<sup>6</sup> Freud, 2016, 244–245, 255.

<sup>7</sup> Freud, 2016, 252–253.

hautajaisissa ei yleensä enää pidetä arkkua avoinna, ja mikäli omaiset haluavat nähdä vainajan, useimmiten se tapahtuu ennen sitä. Avopuolisoni on ollut pohjoisessa muutamissa sukulaistensa hautajaisissa, joissa vainajan arkku on ollut avoinna. Tapa on yleisesti ottaen katoavaa perinnettä. Muistelen, että äitini kertoi, että 1950-luvulla hautajaisissa vainajan arkku oli auki ja vainajan omaiset olivat olleet kaivamassa hautakuoppaa.

Freud kirjoittaa *unheimlichia* käsittelevässä tekstissään, että kammottavana voidaan pitää myös ihmisiä, joilla uskotaan olevan pahoja aikeita ja joiden uskotaan toteuttavan aikeensa aivan erityisten voimien avulla.<sup>8</sup> Tunsin ilmassa olevaa pahuutta ja kammoa, kun näin vanhempieni pihan kahden omenapuun oliomaiset rangat. Vatsaani kouraisi.

## SYKSY 2022

Valmistuin Turun Taideakatemiasta kuvataiteilijaksi keväällä 2019, ja olen siitä asti maalannut teoksia, jotka käsittelevät isoja yhteiskunnallisia teemoja: rakenteellista valtaa, ihmisen suhdetta luontoon ja ihmisen, yhden eläinlajin, suhdetta toislajisiin eläimiin. Ennen Kuvataideakatemian teokseni olivat pääsääntöisesti värikkäitä, ja niissä oli usein ihmishahmo tai eläin.

Kuvataideakatemiassa opiskellessani huomasin, että teosteni hahmot alkoivat häiritä minua. Halusin ruveta karsimaan elementtejä, tehdä maalauksista hallitumpia ja niukempia.

Lopputyömaalauksissani ihmisfiguurin ovat korvanneet olion kaltaiset puut ja kasvit.

Käänteentekeväenä maalauksena toimi *Mukula*-maalaukseni (kuva alla). Teoksen ilmaisussa oli itselleni jotain täysin uutta. Teos on maalattu hitaasti, kerroksittain kuukausien aikana. Olen pyrkinyt maisteriopintojeni aikana tietoisesti muuttamaan työskentelyäni hitaammaksi. Tavoitteenani on oppia sietämään keskeneräisyyttä paremmin. Maalaus ei kuitenkaan päätynyt lopputyönäyttelyyni, vaan vasta heinäkuussa 2023 B-galleriassa pitämäni näyttelyyn, jossa jatkoin lopputyöni teemaa.

---

<sup>8</sup> Freud, 2016, 253.

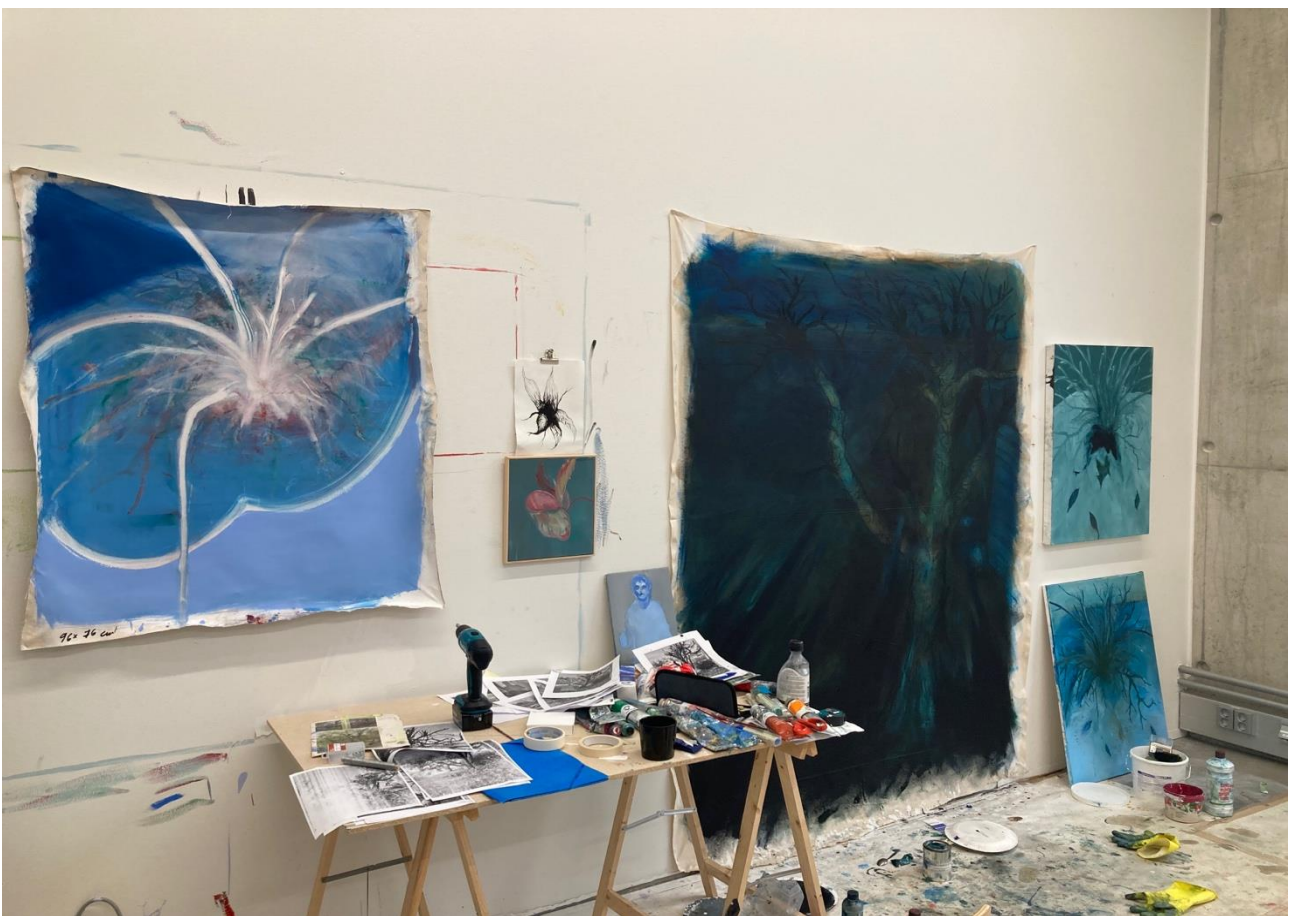


*Mukula*, öljy MDF-levylle, 31 cm x 26,5 cm, 2022. Kuva: Henri Tuominen.

Aloin hahmotella lopputyötäni syksyllä 2022. Ajatuksenani oli tehdä maalauksia, joissa olisi niukka väriskaala, ja teinkin useita teoksia, joiden jo ajattelin sopivan lopputyönäyttelyyni. Maalaukset oli maalattu sinisen ja harmaan sävyillä, koska halusin rajata väripalettia ja tutkailla, mitä niukasta värivalikoimasta saisi irti. Lähtökohtanani olivat vanhempieni rivitaloasunnon takapihan viinimarjapensaat ja omenapuut. Puutarha on aiheena kiinnostava, koska se sijoittuu johonkin luonnon ja kulttuurin välimaastoon. Ihminen jalostaa kasveja, jotka sopivat hänen estetiikan tajuunsa, miellyttävät hänen silmäänsä ja tuottavat paljon kauniita kukkia tai makeita marjoja tai hedelmiä. Toisinaan kaunis ja houkutteleva voi olla myrkyllistä eikä kaikkien pensaiden marjoja saa syödä. Kasvit eivät voi olla kovin alttiita kylmälle, kasvitaudeille ja tuholaisille. Ihminen rajaa luonnosta tilan, jonka maaperää muokkaa; hän kaataa puita, nostaa maasta kivet ja kannot, tuo tontille oikeanlaista multaa, johon valitsee ja istuttaa itseä miellyttäviä puita, pensaita ja kukkia,

joista myrkyttää taudit ja tuholaiset pois. Ihminen pakottaa luontoa tiettyyn muotoon, päättää mitä pihalla saa olla.

Kokeilin syksyllä 2022 erilaisia maalausten esille asettamisen ja tekemisen tapoja. Suunnittelin sorvaavani puusta verhotangon kaltaisia esineitä, joihin ripustaisin maalauskancaat. Hylkäsin kuitenkin ajatuksen, koska en löytänyt tankoviritykselleni ja maalauksilleni sisällöllistä yhteyttä. Niittasin maalauskancaita suoraan seinään ja maalasin ilman kiilapuita. Huomasin tämän metodin toimivan aika hyvin. Siinä teoksen lopullista rajausta ja sommittelua ei tarvitse päättää heti, vaan maalauksesta voi leikata pois ne alueet, jotka tuntuvat epäonnistuneilta.



Näkymä Kuvataideakatemiaan työhuoneelta, syksy 2022. Kuva: Henri Tuominen.





Näkymä työhuoneeltani Turusta, 2021. Kuva: Henri Tuominen.

Puita ja kasveja voi pitää ihmisen metaforina tai olioina. Syksyllä lehtipuissa tapahtuu muodonmuutos ensin niiden värin vaihtuessa, sitten lehtien pudotessa. Puut muuttuvat joksikin toiseksi, hirviön kaltaisiksi ja samalla kiinnostaviksi piirustus- ja maalauskohteiksi. Toisinaan ajattelen, että taiteellinen työskentelyni on sitä, että annan hirviöille mahdollisuuden piirtyä esiin. Koen, että vanhempieni takapihan pensaiden ja puiden paljaat rangat tarjosivat sopivan etäännytetyn kohteen, jonka kautta pystyin käsittelemään vanhempieni poismenoa ja kuoleman väijäämättömyyden ja lopullisuuden kammottavuutta. Takapihaa voi pitää syklisyyden metaforana. Lohdullista on, että pihalla maa kuhisee elämää. Edelleen kevät tulee, kasveihin puhkeaa silmuja.

## KEVÄT 2023

Tammikuuhun 2023 mennessä olin maalannut uusia maalauksia niin paljon, että ne olisivat riittäneet lopputyönäyttelyä varten. Toukokuuhun oli kuitenkin vielä hyvin aikaa, joten päätin aloittaa kolmen samankokoisen maalauspuhjan työstämisen. Maalaukset ovat korkeudeltaan 190 cm ja leveydeltään 140 cm. Näistä kolmesta teoksesta *Puu 1*, *Puu 2* ja *Puu 3* tuli lopulta viralliset lopputyöteokseni. Ajatuksenani oli kokeilla enemmän värejä ja saada teoksiini vierautta, liioittelua. Tummaa maalausta tai piirustusta pidetään usein surumielisenä, mutta minä en koe niin. Tummuus assosioituu mielessäni tyylikkyyteen ja ajattomuuteen, yhtäältä ankaruuteen, toisaalta juhlavaan dramaattisuuteen.

Ajattelen, että toisinaan teoksen riipaisevuutta lisää värillinen outous. Taidemaalari David Hockneyn maisemamaalaukset ovat värikkäitä, mutta mielestäni samalla melankolisia. Hockneyn maisemissa ei näy villiä erämaaluontoa vaan kulttuurimaisema, jossa luonto on kytketty ihmisen tarpeisiin. Vahva koloristisuus synnyttää jännitteen: värit yrittävät peittää maiseman surumielisyyden, sen että se on alistettu. Lisäksi saksalaisen taidemaalari Daniel Richterin uudemmat röyhkeän ekspressiiviset, lähes räikeät mutta hallitut maalaukset ruokkivat omaa työskentelyäni. Innoitusta sain myös Raili Tangin abstrahoiduista ja värikkäistä puuaiheisista maalauksista. Tangin teosten ilmaisu on aika kaukana omasta maalaamiseni tavasta, mutta niiden värimaailma kiehtoo minua.

Ostin lopputyötäni varten uusia öljymaalivärejä, joita en aikaisemmin ollut käyttänyt. Tavoittelin uusilla väreillä kevättalven kirkuvaa, raakaa valoa, jonka muistin talvelta 2022, kun siivosen vanhempieni kuolinpesää – tyhjensin, raivasin, imuroin, kuurasin. Äitini oli ollut viimeisen elinvuotensa aikana paljon sairaaloiden osastoilla hoidossa. Isäni ei ollut enää vaivautunut menemään pihalle tupakoimaan vaan oli käryttänyt Norttia sisällä vessassa. Seinät olivat kellastuneet, tahmaiset ja haisevat. Yritin kuurata niitä kloriitilla. Pidin taukoa ja istuin takapihalla. Katsoin omenapuita ja viinimarjapensaita.



*Puu 3*, öljy kankaalle, 190 cm x 140 cm, 2023. Kuva: Henri Tuominen.

## TALO/VIISIKULMA

Viime aikoina olen miettinyt maalausobjektin muotoa. Onko neliö tai suorakaide aina paras formaatti maalaukselle? Viisikulmainen maalauspohja assosioituu talonpäätyyn ja alaspäin käännettynä kilpeen, nuoleen tai vaakunaan. Maalausteni voi ajatella käsittelevän lapsuudenkotiani ja kuolleita vanhempiani – ajanjaksoa, joka nyt on lopullisesti päättynyt. Samalla halusin, että maalauksistani kuvastuisivat kasvu ja jatkuvuus. Viisikulmaiset maalaukset olivat esillä B-galleriassa Turussa heinäkuussa 2023.





Näkymä Kuvataideakatemiaan työhuoneelta, syksy 2022. Kuva: Henri Tuominen.

Talo kokoaa muistoja ja tuntemuksia kattoonsa alle. Muistot syntymäkodista ovat läsnä mielessä ja unissa.<sup>9</sup> Samaa voidaan ainakin jollain tasolla ajatella kodin pihasta ja puutarhasta. Ihminen usein tarkastelee omaa vointiaan ja jaksamistaan sitä vasten, miten taloa ja puutarhaa on hoidettu. Klassisessa ikonografiassa talo vertautuu ihmisen psyyken tiloihin ja muistoihin.

Talo on geometrinen, fyysinen ja näkyvä objekti, rakennettu tarkkoihin mittoihin leikatuista osista. Talossa on suorat linjat. Eletty talo lakkaa olemasta eloton laatikko ja inhimillistyy heti kun se aletaan kokea kotina.<sup>10</sup> Äitini sairauden edetessä vanhempani muuttivat asumaan alakertaan. Yläkerta jäi pysähtyneeseen tilaan ja muistutti ajasta ennen äitini sairastumista. Asunnossa oli läsnä kaksi eri aikaa esineiden kautta. Äidin vaatekaapin tangolla riippui vaatteita, joita hän ei enää koskaan voisi käyttää. Yöpöydällä oli kirja, jonka lukeminen jäi kesken.

Maalasin lopputyötäni varten viisikulmaisia maalauksia, joiden muoto tuo mieleen talon päädyn. Jätin ne kuitenkin pois lopputyönäyttelystä, koska tilaa ei ollut ja halusin tehdä näyttelyyn selkeän kokonaisuuden. Viisikulmaisissa maalauksissa on sama teema ja lähtökohta kuin varsinaisissa lopputyönäyttelyyn päätyneissä teoksissani. Maalauksessa *Talo 1* (kuva alla) lähtökohtana ovat

---

<sup>9</sup> Bachelard, 2003, 78–79.

<sup>10</sup> Bachelard, 2003, 148–150.

takapihan viinimarjapensas ja kevättalven märkä maa. Teoksen voi ajatella myös kasvihuoneena, jonka sisällä kasvaa jokin kuvitteellinen kasvi.

Talot ja kodit ja toisaalta eläintenkin rakentamat asumukset ovat vajavaisia, jäävät kesken tai sortuvat. Kotka lisää oksia isoon pesäänsä vuosien ajan, kunnes pesä luhistuu omasta painostaan.<sup>11</sup> Minun mielessäni kotkanpesä rinnastuu ihmisen vääristyneeseen käsitykseen omista kyvyistään. Koin traagisena, että kotitalossani monet arkielämän tehtävistä olivat jääneet kesken ja piha ja talo oli jätetty hoitamatta. Isäni ei osannut aavistaa kuolemaansa, vaan hän oli vielä edeltävänä päivänä valmistellut seuraavan päivän ruokia. Pakastimesta oli otettu puolukoita sulamaan.



*Talo 1*, öljy levyllä, 80 cm x 60 cm, 2023. Kuva: Henri Tuominen.

---

<sup>11</sup> Bachelard, 2003, 223.

Lopputyöni lähtökohta on raskas. Itse maalaukset halusin sommitella ja maalata lopputyöprosessin aikana tavalla, jossa teoksiini tulisi keveyttä ja ilmavuutta. Lopputyönäyttelyssäni esillä olleiden kolme teoksen puufiguurit teoksissani *Puu 1*, *Puu 2* ja *Puu 3* eivät ole oikein kiinnittyneet mihinkään vaan leijuvat jossain vaikeasti määriteltävissä olevassa tilassa. Teoksessani *Oksat 1* (kuva alla) itse maalaus pohjan muoto antaa työlle ilmavan nuolimaisen muodon. Teos ei ankkuroidu mihinkään vaan heiluu terävän kärkensä varassa. Olin maalannut teoksen ennen kuin aloin tehdä *Puu*-maalaussarjaani, ja vaikka jätin sen pois lopputyönäyttelystäni, tavoitin mielestäni sen maalaustavan ja sommittelun keveyden, jota hain. Maalaus oli esillä B-galleriassa heinäkuussa 2023.



*Oksat 1*, öljy levyllä, 80 cm x 60 cm, 2022. Kuva: Henri Tuominen.

## KUOLINPESÄ

*Muisto: Kävelin äitini kanssa metsätietä pitkin. Vastaa tuli talo, unien kummitustalo, jonka piha oli kasvanut umpeen. Menin sisälle ikkunasta. Parisängyn reunalla oli aamutohvelit ja sänky oli pedattu. Pihalla seisoivat hirvi. Juoksin äitini kanssa pois.*

Lopputyöni yhtenä innoittajana on toiminut suomen kielen sana *kuolinpesä*. Sana on kiehtovan ambivalentti, koska se viittaa yhtä aikaa alkuun ja päättymiseen. Kuolema assosioituu tyhjään ja tuntemattomaan, kylmään, totaaliseen loppuun, pesä taas lämpöön, turvaan, suojaan, kasvuun ja hoivaan. Kotiin, asumukseen, jossa olla rauhassa ja rentoutua ja levähtää. Monella on toiveena, että sitten kun lähdön hetki koittaa, saa kuolla omassa kodissaan.

Aloin kiinnostaa huomiota kuolinpesä-sanaan, kun ohjasin kuolleiden vanhempieni kirjepostin omaan kotiosoitteeseeni. Valkoiseen kirjekuoriin oli merkitty sana kuolinpesä tai lyhenne KP. Sana on alun perin lakitermi ja viittaa vainajan perillisten eli kuolinpesän osakkaiden löyhään, tilapäiseen yhteenliittymään ja vainajan varoihin, omaisuuteen ja velkoihin ennen perinnönjakoa.<sup>12</sup>

Lakitermiksi sana on mielestäni runollinen.

Kuvataiteessa, valokuvataiteessa ja videotaiteessa on käsitelty kuolinpesän teemaa usein vainajan valokuvien ja muiden esineiden kautta. Pyrkimyksenä on esitellä menehtyneen henkilön elämää tavaroiden kautta dokumentaarisella otteella. Kävin vanhempieni asunnolla tavaroita ja valokuvia läpi, mutta en pystynyt käyttämään vanhempieni esineistöä maalausteni kasvupohjana. Asunnon takapihan puut ja pensaat sen sijaan tarjosivat työlleni lähtökohdan, jossa omakohtaisuuden pystyi yhdistämään laajempiin ympäristökysymyksiin.

Mietin lopputyöteoksia maalatessani talon ja pihan suhdetta. Rivitalon takapiha jää johonkin yksityisen tilan ja julkisen tilan väliin. Tila on rajattu pensasaidalla, mutta pihalle on silti näköyhteys. Rivitaloalueella takapihalle mennään näyttäytymään, esittämään tiettyjä rooleja. Isä hoitaa puut ja nurmikon, äiti kukat ja pensaat. Takapihaa voi ajatella eri sukupuoliroolien näyttämönä. Naapuri kuulee, mitä meidän pihallamme tapahtuu ja puhutaan. Aidan yli tervehditään ja kyräillään. Sosiaaliset normit vaikuttavat siihen, kuinka rennosti omalla pihalla kehtaa oleskella ja kuinka huolettomasti tai säntillisesti omaa pihaansa hoitaa. Pihojen välisissä suhteissa esiintyy

---

<sup>12</sup> Tilastokeskus

myös kilpavarustelua ja kateutta. Kuolinpesän kiinteistön myymiseen liittyy monia tunteita. Luopuminen on raskasta, mutta toisaalta huoneisto ja piha eivät jää oman onnensa nojaan vaan uudet asukkaat muokkaavat asunnosta ja pihasta omanlaisensa ja pitävät huolta paikasta.

Koin lohdullisena, että vanhempieni takapiha on luultavasti jatkossakin monien eläinten pesä.

## KUOLEMAN KUVITTAMINEN

Minulla oli tavoitteenani, että käsittelisin kuolemaa ilman suoraa kuvittamista. Tarkoitin kuoleman kuvittamisella perinteisiä pääkalloja, viikatemiehiä ja tiimalaseja. Kuolema on ikuisuusaihe, ajaton ja aina ajankohtainen. Suuri(n) mysteeri. Tietokonepelien, levynkansien, sarjakuvien ja tatuointiestetiikan populaari, kliseinen kuvasto tarjoaa kevyen alustan raskaalle aiheelle. Kuvastosta eivät kuitenkaan useinkaan välity kuoleman lopullisuus ja peruuttamattomuus eikä lohduton surun ja menetyksen tunne, vaan kuolema on etäännytetty ja banalisoitu johonkin kuluneeseen ilmaisuun, laimeaan karnevalistisuuteen, joka on tylsää ja mitäänsanomaton. Kuolemaa käsitellään todellisuuspakoisesti, jolloin ihminen vieraantuu aiheesta ja turtuu.

## B-GALLERIAN NÄYTTELY *KUOLINPESÄ* JA RESIDENSSIJAKSO

Ajattelen, että syksyn 2022 ja kevään 2023 aikana maalaamani teokset muodostavat temaattisesti yhtenäisen kokonaisuuden, ja ne on ajallisestikin tehty verrattain lyhyen ajan sisällä. Käsittelen tässä tekstissäni myös maalauksia, jotka eivät olleet esillä Kuvan Kevät -lopputyönäyttelyssä touko- ja kesäkuussa 2023. Olin maalannut uusia teoksia siinä määrin, että huomasin saavani koottua teoksistani kaksi eri kokonaisuutta. Kuva/Tila-gallerian lopputyönäyttelyä varten päädyin selkeään kolmen työn kokonaisuuteen. Turussa B-galleriassa heinäkuussa 2023 pitämässäni *Kuolinpesä*-yksityisnäyttelyssäni olevat teokset käsittelevät laajemmin menetystä, kuolemaa ja kasvamista.



Näkymä B-gallerian näyttelystä heinäkuussa 2023. Kuva: Henri Tuominen.

Maalaukset *Olio* ja *Nimetön* (ks. alla olevat teoskuvat) olivat B-gallerian näyttelyn henkilökohtaisimpia teoksiani. Ne ovat tummia ja rauhallisempia kuin näyttelyn muut työt. Toiset näyttelyni teoksista ovat enemmän liikkeessä. Tavoittelin näyttelyn maalauksissa tuulen tuiverrusta; puut ja pensaat ovat karun luonnon armoilla. *Olio*-maalauksessa teoksen sisäinen figuuri leijuu jossain tunnistamattomassa tilassa, etäällä. *Nimetön*-teoksessa maisema alkaa hajota ja tilassa oleva puu näkyy enää etäällä viitteellisenä; maalauksen figuuri on siirtymässä pois. Teoksissani *Olio* ja *Nimetön* halusin astua johonkin tuntemattomaan enkä enää tarkastele luontoa ulkopuolelta vaan menen sisälle johonkin, jota ei voi suoraan sanallistaa.





*Olio*, öljy kankaalle, 80 cm x 60 cm, 2022. Kuva: Henri Tuominen.





*Nimetön*, öljy kankaalle, 160 cm x 120 cm, 2022/2023. Kuva: Henri Tuominen.

Näyttelyssäni halusin käsitellä – oman elämäni henkilökohtaisista tapahtumista ja vanhempieni kuolemista huolimatta – kuoleman mysteeriä yleensä, yleisellä tasolla. Lopputyöprojektini ja B-gallerian näyttelyni aikana mietin, kuinka paljon avaisin ihmisille teosteni taustoja. Päädyin aika suoraan kertomaan, että teosteni aihe on minulle henkilökohtainen, intiimi. Vanhempien poismeno on yleisinhimillinen tapahtuma, joka koskettaa useimpia henkilöitä jossain vaiheessa elämää. Näyttelyn haasteena oli, miten käsitellä läheisten poismenoa ilman sentimentaalisuutta. Usein on vaarana, että tiettyjen aiheiden kohdalla taiteilijan töistä tulee imeliä, mahtipontisia ja vaivaannuttavia tai yllätyksettämiä ja kuluneita ja itse teokset jäävät dramaattisen aiheen varjoon.

Tekijästä tulee nyhkytarinoiden kertoja. Tavoitteenani oli, että maalaukset itsessään kantaisivat, vaikka katsoja ei olisi lukenut teoksista mitään.

Heinäkuussa 2023 olin Mäntän Serlachius-residenssissä ja työstin eteenpäin lopputyömaalauksissani aloittamaani teemaa. Aloin tehdä pitkästä aikaa hiilipiirustuksia paperille. Piirtäminen on taiteellisen työskentelyni pohja, ja olen piirustellut ihan pienestä pojasta asti. Välillä piirtäminen on jäänyt taka-alalle, mutta viime aikoina maalauksiini on taas tullut piirustuksellisia elementtejä. Hiilellä työskennellessään piirtäjä on tekemisissä perusasioiden kanssa.



*Pensas (5)*, noin A3, hiili paperille, 2023. Kuva: Henri Tuominen

Olen käyttänyt usein valokuvaa lähteenä teoksilleni, mutta huomasin, että valokuvalähtöisyys rajoittaa ilmaisuani ja ohjaa liikaa työskentelyäni. Koin vapauttavaksi työskennellä muistini varassa. Sain piirustuksiini nyrjäytystä, outoutta ja toismaailmallisuutta, mikä ei olisi onnistunut, jos olisin käyttänyt linssin läpi suodatettua kuvaa lähtökohtana. Joskus jokin asia voi olla totta, mutta samalla valtavan tylsä. Residenssissä tekemissäni piirustuksissa tavoittelin jotain näyn



kaltaista. Ehkä innoittajina olivat 1800-luvun alun taide ja erityisesti Caspar David Friedrichin synkeät luontoaiheiset maalaukset.

Nuo heinäkuussa 2023 tekemäni hiilipiirrokset ovat teemallisesti jatkoa syksyn 2022 maalauksille, jotka on tehty niukemmalla väriskaalalla kuin lopputyönäyttelyyn päätyneet värikkäät öljyvärimaalaukset. Huomasin piirtäessäni, että kun väri on poissa, itse kuva-aihe nousee vahvemmin esille ja puiden ja pensaiden hirviömäisyys ja oliomaisuus näyttäytyy erilaisena kuin värikkäissä maalauksissa. Piirustus näyttää aiheen suuremmin ja selvemmin kuin maalaus. Maalauksessa kiehtoo maalauspinnan alueiden ja värien suhde toisiinsa. Lisäksi maalaus tarjoaa mahdollisuuden yhdistää piirtäminen ja värit. Ilmaisua pystyy laajentamaan moneen suuntaan. Viime aikoina olen kokenut, että siveltimistä luopuminen voisi piristää maalausilmaisua. Siveltimillä maalatessa viiva jää pyöreäksi ja jotenkin luonteettomaksi. Jälki sinällään on herkullista, mutta siitä puuttuu persoonallisuus, kun taas öljyväripuikoilla työskennellessä viivaan saa särmikkyyttä samalla tavalla kuin esimerkiksi hiilellä piirtäessä.



Työpistenäkymä Serlachiuksen residenssistä Mäntässä heinäkuussa 2023. Kuva: Henri Tuominen.

Hiilellä piirtäminen on yksinkertainen mutta samalla valtavan vaikea tekniikka. Residenssijakson aikana tein 20 hiilipiirustusta.

## JATKOSSA

Tähän mennessä on varmistunut, että vuoden 2024 alussa pidän kaksi yksityisnäyttelyä. Ensimmäisen pystytän tammikuussa Galleria Napaan Rovaniemelle ja toisen maaliskuussa Galleria Joellaan Turkuun. Olen jo alkanut kerätä lähdemateriaalia ja luonnostella näyttelyiden teoksia. Tuleviin näyttelyihini teen myös teoksia, jotka eivät ole suorakaiteen mallisia maalausobjekteja. Nelikulmainen maalaus pohja on hyvä formaatti teokselle, mutta toisinaan jokin muu muoto tai esitystapa voi toimia paremmin. Jatkan tulevissa töissäni samankaltaisten aiheiden parissa. Innostuin residenssissä uudelleen hiilellä piirtämisestä, ja aion jatkossakin piirtää maalaamisen ohella. Suunnittelen pitäväni piirustusnäyttelyn. Hiili on materiaalina symbolisesti vahva, mutta toisaalta nykytaiteessa väheksytty. Hiilipiirustuksia pidetään lähinnä tekniikkaharjoituksina eikä itsenäisinä teoksina. Soisi, että piirustustaide saisi ansaitsemansa arvostuksen.

Lopputyöteoksia tehdessäni löysin uuden tavan tutkailla värejä, pintoja ja viivaa maalauksissani. Muutin tietoisesti työskentelymetodiani. Aikaisemmin toimin usein nopeasti maalaten, kovalla tempolla. Lopputyöprosessin aikana muutin työskentelyni tahtia ja pyrin tekemään teokseni niin, että maalauksen sisällä osat on maalattu eri nopeuksilla. Sennelierin öljyväreipukoilla sain yhdistettyä piirtämistä värikenttämaalaukseen itselleni uudella tavalla. Lopputyömaalauksissani pyrin myös karsimaan elementtejä maalauspinnalta ja jättämään tyhjempiä, hengittävämpiä alueita kankaalle. Rauhoittamalla ja karsimalla voi saada nostettua maalauksesta jonkin olion kaltaisen paremmin esille. Jatkossa pyrin viemään ilmaisuani vielä pidemmälle.

Kuolinpesän teema on valtavan laaja ja moninainen, ja sitä voisi lähestyä paitsi monen eri tieteenalan kautta myös taiteilijana useasta eri näkökulmasta. Aion jatkaa aiheen parissa työskentelyä. Ajattelen, että lopputyöteokseni toimivat alkusysäyksenä uudentyyppiselle maalaamiselle, jossa maalausteni aiheet kumpuavat eletystä elämästäni ja juuristani, sukupuustani. En kuitenkaan halua käyttää vanhoja valokuvia, kirjeitä, esineitä, menneisyyden tapahtumia, ihmissuhteita, tunteita ja muistoja suoraan lähteinäni vaan käsitellä omakohtaisia teemoja etäännytetysti ja intuitiivisesti tulevissa maalauksissani.

Vuosina 2022 ja 2023 maalattuihin teoksiin mahtuu värillisesti, teknisesti ja muodoiltaan monenlaisia teoksia. Olen myös osittain tiedostamattani muuttanut maalausteni kohteen tarkastelukulmia. Välillä lähestyn puunkaltaista figuuria, joka on etäällä maisemassa, tai katson kohdetta lintuperspektiivistä ylhäältä. Toisinaan menen ikään kuin maalauksen sisään johonkin vaikeasti määriteltävissä olevaan tuntemattomaan tilaan. Ajattelen, että haluan käyttää sarjallisuutta hyödykseni jollain kiinnostavammallakin tavalla kuin tekemällä ja asettamalla esille melkein samalta näyttäviä teoksia, vaikka toistossakin on voimaa ja oma viehätöksensä, hypnoottisuutensa. Haluan kuitenkin itse ajatella kokonaisuudet tavalla, jossa maalaussarjan sisällä kuljetaan matka johonkin. Tulevina vuosina *Kuolinpesä*- kokonaisuus tulee vielä muuttumaan moneen suuntaan.

## LÄHDELUETTELO

Bachelard, Gaston 2003 (1957). *Tilan poetiikka*. Suomentanut: Tarja Roinila. Kolmas painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Bacon, Francis 1988. Hinton, David (ohjaus), Arthaus Music–Monarda Arts, 1988.

Freud, Sigmund 2016 (1919). Kammottava *Das Unheimliche*. Suomentanut: Mirja Rutanen. Teoksessa *Estetiikan klassikot II*. Toim. Reiners, Ilona; Seppä, Anita ja Vuorinen, Jyri. Helsinki: Gaudeamus Oy, 243–257. Suomennos julkaistu aiemmin *Nuori Voima* -lehden numerossa 5–6, 2003, 25–37. Suomennos on jätetty alkuperäiseen kieliasuunsa lukuun ottamatta Faust-lainasta, jonka suomennos tässä julkaistussa versiossa on Otto Mannisen. Faustin henkilöhahmojen nimet on muutettu Mannisen suomennoksen mukaisiin muotoihin. Saksankielinen alkuperäisartikkeli julkaistu: *Imago*, Bd. 5, 1919, 297–324.

Haapala, Leevi 2011. *Tiedostumaton nykyaikaisessa taiteessa*. Helsinki: Kuvataiteen keskusarkisto.

Heidegger, Martin 1996 (1935/36). *Taideteoksen alkuperä*. Suomentanut: Hannu Sivenius. Toinen painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide.

Saarikangas, Kirsi (toim.) 1998. *Kuvasta tilaan*. Helsinki: Vastapaino.

Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/meta/kas/kuolinpesa.html> (Viitattu: 13.6.2023.)

